

LA CAMPANA DE GRACIA

DONARÀ AL MENOS UNA BATALLADA CADA SENMANA

AQUEST NÚMERO 10 CÉNTIMS PER TOT ESPANYA
NÚMEROS ATRASSATS. DOBLE PREU

ANTONI LÓPEZ, EDITOR
(Antiga casa I. López Bernagosi)

ADMINISTRACIÓ I REDACCIÓ: LLIBRERIA ESPANYOLA, RAMBLA DEL MIG, NÚM. 20, BOTIGA
BARCELONA

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ
Fóra de Barcelona, cada trimestre: ESPANYA, pessetes 1'50.—ESTRANGER, 2'50

LA FI DEL HOMENATGE

—Perdoneu-los, Senyor!

22 DE SETEMBRE DE 1915

XX ANIVERSARI DE LA MORT

DE

Ignocent López Bernagosi

LA CAMPANA DE GRACIA

dedica aquest recòrd a son inoblidable fundador

Els falsos deixebles

El nom gloriós d'en Pí i Margall és el símbol dels dos grans principis de República i Autonomia, o sigui de Llibertat i Patria. Aquests dos principis fonamentals, ell els uní i agermanà dins la seva doctrina de llum.

I units i agermanats estàn en el cor de tots els bons fills de Catalunya. «L'ànima catalana és llibertat» —va escriure un altre català gloriós, en Joan Maragall. La llibertat catalana és alhora la llibertat dels homes i la llibertat dels pobles. Es, doncs, el mateix ideal d'en Pí.

L'agermanament fecund de les dugues santes llibertats, no el poden desfer els incivils de sempre. Es tan fort i tan íntim, que contra d'ell les agressions i els trets no hi poden res.

A l'entorn del monument d'en Pí, voleiaràn a tothora, invisibles, les banderes de Catalunya i de la República. Qui senti odi per una d'aquestes banderes, que no es digui deixeble del Mestre immortal.

L'apoteosi catalana d'en Pí

ON Francesc Pí i Margall és el rescat de la pobre Espanya pecadora. Per ell, sols per ell, queda una recordança d'expiació entre l'absurda follia de tants anys!

Aquests dies, com homenatge silenciós a la seva gran memoria, he rellegit els articles on el digne ciutadà comentava les guerres colonials i la sostinguda contra Nord Amèrica. Personalment, trobo sempre una amarga confortació en rememorar aquelles diades tràgiques, on la meua joventut va trobar per primera volta la sensació del propi isolament en mig d'una raça qui ja no podia ésser la seva. Així va anar despertant-se dins mí amb dolorosa lluita, l'individu personalíssim i desllibert, entre la multitud instintiva i gregaria. Una bavor d'orgull pujava dels carrers cridaires, al pas de les turbes; i en el meu interior germinava un sentiment de dignitat aristocràtica, que'm comunicava l'evidencia de trobar-me superior a l'envilida massa. No sabria dir si era més intens en l'ànima meua el dolor per la baixesa externa, o la gloria de no sentir-me'n copartícep...

Don Francesc Pí i Margall era el refugi, la torra d'ivori, el dialogant únic qui podia rebre la meua callada confidencia, en aquella hora en que naixia, entre sang i heroisme, un cicle de noves llibertats, en les terres llunyanes i màrtirs...

La vida d'en Pí i Margall tingué tres diverses activitats successives. La primera és la del tractadista, importador de l'herencia girondina, refosa en el romanticisme polític de Proudhon. En aqueixa doctrina varen inspirar-se les generacions del federalisme espanyol; i *Las Nacionalidades* fóren un llibre clàssic, una obra capital i religiosa, el

testament d'un fundador. Però cal dir que sols a Catalunya aqueixa lleu va donar fruit, sols aquí fou compresa tota l'amplitud d'aquelles generoses i novelles paraules, qui portaven fins a l'extremitat de les seves conseqüències l'obra emancipadora de la Revolució i anul·laven definitivament el concepte de domini patrimonial dels monarques sobre els pobles.

La segona activitat d'en Pí és la de governant, en 1873. Mai s'és mostrada més violentament la lluita moral entre un conductor i el seu poble. Era massa gran la distancia entre pastor i remat per a que les dues ànimes, la d'en Pí i la d'Espanya, se compenetrassin. La proba, violentíssima, no podia tenir èxit. En Pí degué passar, durant la seva presidencia, hores de martiri, hores de passió. I no pogué domar el poltre salvatge... Fracassada la República, començà per el gran varó un persistent soliloqui.

Era la tercera activitat, purament lírica, després dels moments tràgics del revolucionari i del governant. La casa d'en Pí era com el santuari d'una idea profanada; i hi acudien els devots a adorar l'Ídea, en desagris expiatoris. El camí del desastre va servir per a posar a prova l'estoicisme d'aquell home venerable, qui veia ocupada la seva cadira de conductor per estadistes encarnadors dels propis defectes nacionals, i no fer models exemplars qui s'erigissen com a educadors personals de la pobre raça violenta. Els dies de la mort d'en Rizal, singularment, fóren per en Pí dolorosíssims. Ell, que mai havia demanat res an els homes de la monarquia, va acudir an el funestíssim Cánovas demanant el perdó del gloriós filipí. Però en Cánovas va respondre amb la més glacial de les cartes, denegant la gracia...

La guerra amb els Estats Units va ferir an en Pí i Margall en una altra de les seves afeccions. La terra de Washington era, per a ell, la primera nació del món, l'expandiment més alt de la federalitat. I vetaquí que Es-

panya entaulava amb ella una guerra absurda, per virtut d'una intervenció nord-americana que el mateix Pí havia proclamada valentment com a justa i llegítima!

Així se coronava en Pí amb la gloria dels incompresos, i tot allunyant-se cada dia més de la raça, s'acostava a l'humanitat. La seva testa blanca se banyava en la puresa de les contemplacions de l'idea pública, i la política se tornava en la paraula seva una essencia vivent per sí mateixa, més amunt que la incapacitat de certs homes i de certs pobles per a rebre-la...

Avui, quan l'obra de tants polítics morts, no pot resistir els anys; quan els vells prestigis idolàtrics qui rodejaren en vida a tants estadistes s'enrunen, avui, quan la revisió dels valors de ciutadania ens renova l'apreciació històrica dels homes d'ahir i de les gestes passades, el nom d'en Pí se depura en tota la claretat d'una noció destinada a ésser immortal. Allà, en cada obscura capital de provincia; allà en el propi Madrid oficial, se dresen en les places els monuments an els polítics qui son causa i efecte de la postració espanyola. Més d'una de aqueixes efigies, mirant-la bé, tindria les mans vermelles o les ungles oscades; alguna va ésser trobada, un matí, amb els punys engrillonats... Que l'estàtua del nostre Pí, entre les dues grans avingudes barcelonines, sia com un bon déu *lar* entre la fosca boscuria de tants petits molocs, qui ni tant sols acertaren a ésser forts ja que no sabien ésser grans.

GABRIEL ALOMAR

LA PRIMERA PEDRA

Ja hem vist una corriola
baixar la santa pedra
del sacre monument;
ja hem vist la immensa colla
i el llarc sòlc de banderes.
honorant l'home excels.

Acompanyant la pensa
que's sab enlluminada,
company del cor ferit,
venia un afany tendre,
una passió de llàgrimes,
un'ànsia de beneir.

Ja dorm la santa pedra;
precisa carregar-la,
robar-li's raigs del sol
per donar-los al Mestre
que durà en les espatlles
fins a la fi del món.

J. COSTA I POMÉS

Las dos cestas de higos

El domingo último se continuó en la calle, a tiros, la polémica que en la prensa empezamos a plumazos. Los plumazos están bien y los tiros están mejor. Pero es necesario que a esas rociadas de tinta cáustica y de plomo homicida, preceda un atento examen de las fuerzas que unos y otros tenemos en frente. No sea que por falta de reflexión y por ceguera culpable vayamos a matarnos mutuamente los amigos.

Establecer rivalidad entre un grupo que entona *La Marsellesa* y otro que entona *Els Segadors*, nos parece un disparate. *La Marsellesa* es el canto de la manumisión universal. *Els Segadors* es el canto de la emancipación

de Cataluña. ¿Cómo puede haber oposición entre esas dos músicas? ¿No sería mejor que todos los hombres libres cantáramos esos himnos, uno después de otro? Nos parece también una sandez contestar un «visca Catalunya!» con un «¡viva España!». Cuando un catalán grita «visca Catalunya!», los demás españoles hemos de responder «visca!». Así, en catalán y todo. Porque gritar «visca Catalunya!» es la manera más noble que conocemos hoy de gritar «¡viva España!». Va que si España no ha de vivir, viviendo Cataluña y Aragón y Galicia, etc., y viviendo autónomas y libres, más vale que muera.

He dicho que en las batallas, antes de disparar, es necesario que nos cercioremos bien de qué el que acampa delante de nosotros es nuestro enemigo. Una vez seguros de esto, no hay más que apuntar, y ¡uego al corazón!

El enemigo del republicano no es el catalanista, ni el del catalanista el republicano. El catalanista no debe mirar con hosquedad ni tratar con aspereza al vasco y al aragonés que sienten la esclavitud de su Aragón y de su Vasconia, como él siente la de su Cataluña. Hoy el enemigo de todos los españoles, que pedimos más libertad individual, nacional o social, es el Estado. El enemigo de Cataluña no es Castilla. Castilla no es enemiga más que de sí misma. El enemigo de los catalanes y de todos nosotros es la España oficial, es Madrid, el Madrid oficial también.

Madrid es la capital del Estado. Pero Madrid deshonra la palabra capital, porque Madrid no es una cabeza, sino una panza. Una panza con estómago y con sexo, con órganos de digestión y de prostitución. Madrid es un intestino de muchos kilómetros de longitud que España lleva enroscado como un culebrón a su cuerpo y que absorbe todos nuestros jugos y toda nuestra sustancia. Madrid, repito, es un estómago y un sexo. Con el primero se engulle a España; con el segundo se mea en ella y en su cara, como en una pared.

Londres es el corazón de Inglaterra y del imperio británico. París es la síntesis del genio de Francia. Alemania ha colocado la innumerable pollada de sus ciudades bajo las grandes alas de Berlín. Madrid no extiende sobre España sus alas, sino sus uñas. Madrid no extiende sobre la patria la luz de su mente, sino la electricidad de sus ojos manolos; no extiende el calor de su pecho, sino el fuego de sus piernas pecadoras. Madrid no es nuestra gloria, sino nuestra vergüenza y nuestro azote.

Madrid es la cesta de higos malos del Profeta. España le envía a Madrid su dinero, su riqueza, su inteligencia, su trabajo, su sudor y su sangre. En cambio, Madrid no nos envía a nosotros más que hombres que oprimen y hombres que matan: gobernadores, caciques, policías, inspectores de hacienda, gendarmes, alguaciles, verdugos, etc., etc.

Mientras España llora, Madrid hace chistes, inventa colmos y pronuncia palabras frívolas. Mientras España agoniza, Madrid se embriaga de alfonsofrecismo, de sangre de toros y de sangre de crímenes, de vino de consagrar y de vino de Valdepeñas, de agua bendita y de aguardiente. ¿Qué motivos tiene la Corte para estar triste? Las deudas que Madrid contrae, España las salda. Madrid corre juergas y rumbea y gasta y come y bebe, y a España le pasan la factura. Madrid hace mil barbaridades, y nosotros

pagamos los platos rotos. Madrid declara guerras, pero no es él quien las hace. Madrid otorga cruces a nuestros generales, pero los clavados en ellas somos nosotros. Madrid nombra los obispos y luego nos los manda para que los alimentemos y para que nos arreen con el báculo.

Madrid desprecia al resto de España. Se parece a esos señoritos, que son hijos de tenderos súbitamente enriquecidos. Madrid, como esos malos hijos, se burla de los calzados y de la capa de su padre, de la cursilería y de la simplicidad de su madre, de la fabla pintoresca de sus hermanos. Sin embargo, Madrid se ha hecho fino, se ha hecho abogado, puede pagar al sastre y a la planchadora, por nosotros. Madrid es hijo de las viñas de Aragón, de los olivares de Andalucía, de las fábricas de Cataluña, de las huertas de Levante.

Madrid nos escamotea la bolsa, y encima se nos ríe. Los madrileños se llaman a sí mismos gatos. El gato es un animal perezoso y sensual, es un animal de uñas. Los que no hemos nacido en Madrid somos provincianos, somos paletos. ¡Provincianos, paletos! Esto es el *Rex Judaeorum* puesto sobre nuestra frente.

ANGEL SAMBLANCAT

D'eleccions

DISPOSATS a no subjectar-nos més a una mal entesa disciplina que'ns ha fet enlairar més d'una vegada a gent indigne de tota mena de representació popular, voldríem no veuren's en el cas de rebel·lar-nos i desitgem el seny suficient als elements directors del republicanisme barceloní per a escullir una candidatura composta d'homes intel·ligents, enèrgics i honrats.

Un admirable moviment d'opinió va escombrar del Ajuntament barceloní a tots aquells elements caciquistes que havien convertit el municipi en la seva menjadora, però malgrat no haver pogut tornar aquells elements a la Casa-Gran, novament el prestigi del càrrec de regidor ha caigut tan baix que ja els caciquistes volen tornar-hi amb l'esperança de aconseguir-ho i fins amb agalles de regeneradors.

Tots aquests cassinos lliberals que's multipliquen a Barcelona no són altra cosa que caus electorals per a probar fortuna en les properes eleccions. Els Collassos *posen pis* a les colletes de la gana que pretenen saquejar altra volta en el pressupost municipal; en Romanones, des de Madrid, veu a Barcelona com una Cuenca qualsevol, i tots plegats voldrien tornar als temps venturosos, en que Catalunya estava emmallada en una xarxa caciquista que començava amb un *Nelo* i acabava amb un *Cánovas*, passant per en Planas i Casals.

I aquest ressorgiment del caciquisme és degut en primer terme, a la mala feina que han fet dintre de l'Ajuntament els elements quina significació principal era la destrucció de la xarxa caciquista que tot ho destorbava. Els mateixos *ganes* que emporcaven l'administració municipal, varen retirar-se als seus caus creient que anava a començar-se una tasca honrada que'ls enfonzaria per sempre més cent canes sota terra. Però avui veient que, segons l'opinió pública diu a crits, existeixen *fielatos* per a els dictàmens, agències per a els empleos, *rahons* per a els vots i gangues per a les campanyes; creient a la veu popular que acusa als pillets tontos de parar la mà per tres pessetes i alaba als honrats que fan les *Exposicions* allà on tenen els terrenos; contemplant una desorganització sense precedents, els *ganes* aixequen de nou el cap i no és estrany que alimentin l'esperança de tornar a la Casa-Gran convençuts de que l'opinió els ha de rebre amb palmes.

No hi haurà manera d'evitar la vergonya de que aquesta gent torni a presentar-se, sinó donant a l'opinió electoral una candidatura republicana ben honrada, ben prestigiosa i ben enèrgica.

JEPH DE JESPU

LA PAU

Dos llops, cirurgians de profecia, devots de la moral i la sangria, disciplinats, barruts i doctes, més que frares saberuts, després d'haver robat i occit arreu, darrera de la Créu s'amparen, com dimonis perseguits, tot demanant la pau a plors i crits.

Les místiques llopades de llunyes encontrades, els tigres sanguinaris, els voltors, els aligots feréstecs, el astors fingits arterament coloms humils, les serps i tota mena de reptils, les múrries alimanyes, que infesten les planures i muntanyes, i fins els micos savis, parents o no parents dels rebesavis, posant llur *caritat* de bell relleu, també pidolen pau en nom de Déu.

Un eco trist, pregón, resposta els va donant enllà del món:

«La pau és cosa santa; mes no la sent tot-hom que avui la canta llucant a segons fins, com solen fer els lladres i assassins al veure compromesa la partida en que s'arrisca el crèdit i la vida.

La pau?... En cap manera, no essent reparadora i justiciera. Amb llops firmà les paus, és fer dels anyells víctimes o esclaus».

I l'eco han escoltat els bons pastors que esclafaran la testa als llops traidors.

J. BAUCELLS PRAT

"Paraules buides"

LS governants, els polítics, els escriptors, els periodistes, àdhuc els militars de la Múltiple Intel·ligència, tenen una marcada afició a emplear els mots *Justicia*, *Dret*, *Llibertat*. Proclamen altament que els Estats al·liats lluiten per aquests principis; i d'això en fan el suprem honor de les llurs banderes.

Justicia, Dret, Llibertat... Sovint la veu dels escèptics i dels qui es diuen desenganyats, crida: «Paraules buides!» Ells les consideren belles paraules sonores, propies per als discursos retòrics i els manifestos polítics.

Però són buides aqueixes paraules? Oh,

no! Elles són plenes: plenes de sentit, plenes d'ideal. De lo que estan buides, o no gaire plenes, és de realitat, de pràctica. El nostre pensament veu els conceptes, d'una vaguetat lluminosa, motllos ideals de les accions humanes. Però la nostra voluntat, assaltada per les forces i els instints contraris, arriba ben poques vegades a adaptar-s'hi.

Ni els Estats de la Múltiple Intel·ligència, ni els llurs ciutadans, són sens dubte perfectes. La Justicia, el Dret i la Llibertat no han triomfat en ells completament i definitivament. ¿Qui pot negar, però, que en l'acció, així interior com exterior, dels Estats al·liats que donen el tò espíritual a la coalició anti-germànica (l'Anglaterra i la França), hi ha un noble esforç, per a respectar i afirmar els principis de justicia, dret i llibertat? ¿Qui pot negar l'orientació decidida de la política anglesa i de la política francesa envers les grans solucions lliberals i justes dins els problemes nacionals, socials i morals dels nostres dies?

A Anglaterra i a França, en mig de les greus tares de l'estat social present, existeix l'íntim propòsit d'acostar-se a la realització dels principis cabdals que han de transformar el món.

Les qüestions nacionals, socials i morals són tractades, en general, pels autors francesos i anglesos des del punt de vista dels principis de dret, de llibertat, de justicia.

Anglesos i francesos parteixen del postulat que les solucions ideals, les solucions per les quals ha de treballar-se, són les solucions que realitzin aquells principis. Cap interès, cap necessitat, pot justificar les solucions contraries. Aquesta és la filosofia moral anglo-francesa.

La filosofia moral alemanya, al contrari, parteix d'un postulat oposat. L'esperit del Kant metafísic pot ésser viu a l'Alemanya d'avui; el del Kant eticista, és ben mort. El postulat moral de què parteixen els alemanys és que «l'estat de necessitat» ho justifica tot.

Justicia, llibertat i dret no són paraules buides. Són els actuals humans els qui estan, massa sovint, buids de justicia, de llibertat i de dret. Per compte d'arreconar aquestes paraules en l'armari de la retòrica, hem d'alçar-les ben altes, hem de proclamar-les com a guiatge de les accions humanes. En elles resideix el ver sentit religiós de la vida.

A. ROVIRA I VIRGILI

La guerra futura

EU'S-AQUÍ el meu somni:

Unes quantes *cèl·lules* cerebrals de la meua propietat, han tingut reunió per a acordar quina havia d'ésser la seva actitud davant del conflicte europeu. Sembla que la neutralitat

imposada pel govern d'en Dato no ha sigut plaent a cap. La minoria de les del «Grop-Fantasia»—una mena de «Niu Guerrer» cerebral, organitzador d'espectacles i visions estètiques i antiestètiques—han parlat per boca d'una d'elles en la següent forma:

Neuronas.—Déu està que bufa. La humanitat ja sembla una família única, perque tot-hom en ella es baralla. Això no pot anar. Una alta personalitat celestial que gaudeix de grans prerrogatives i compta amb l'amistat íntima del Pare Etern, m'ha indicat els propòsits que té Déu per acabar tot això.

La guerra se sosté perque el còs humà és tan vulnerable. Un exèrcit d'*Aquiles* faria gastar molts cartutxos i arruïnaria a la nació més poderosa. Mai moriria cap soldat si no el toquessin del taló. Això ha donat a Déu una gran idea: gradualment, evolutivament, sense que l'humanitat se'n dongui compte, dintre uns quants anys, els homes, per una modificació de llur organisme, naixeràn com blindats. El teixit *corni*, el de les ungles, se espessirà considerablement, i en lloc de la pell tendre i delicada que ara tenim, una mena de closca com de tortuga vindrà a ésser la més ferma coraça que farà impossible tota mort per traumatisme o cop. Els suicides no tindran més remei que envenenar-se, si volen actuar com a tals, puix ni el tren, ni la caiguda d'un quint pis, ni la pistola, podran res amb el còs tan fermament defensat. La mort ens vindrà, exclusivament per via estomacal. Aquesta transformació encara serà favorescuda pel foment i desenrotllat cada dia major de la filosofia que dona creixença i educa l'esperit i és menyspreadora de tot el material! Abandonarem la carn al fisiologisme més abjecte. La vida del còs serà purament vegetativa. Déu ens trobarà distrets de còs i farà d'ell lo que voldrà sense protestes, ni tan sols dels ateos i irreverents.

Allavors, rieu-vos dels canons del 42 i fins dels del 43 i següents; contra la closca tot s'estrellarà. Les bales rebotaran com les pilotes en un frontó, com les boles en les taules d'un billar. Serà bonic, però sense eficàcia. Se sentirà un ¡catacric! ¡catacric! com si se oïssin a mil·lions de castanyoles, però res, res; tots seràn hèroes, mes sobre el camp de batalla les camilles hauràn d'ésser destinades sols a recollir i portar bales. El cop que rebràn els projectils els inutilitzarà per sempre més. Déu haurà resolt el gran problema, i les guerres barbres i salvatges quedaràn una cosa tan innecessaria i ridícula com ho són ara els desafios.

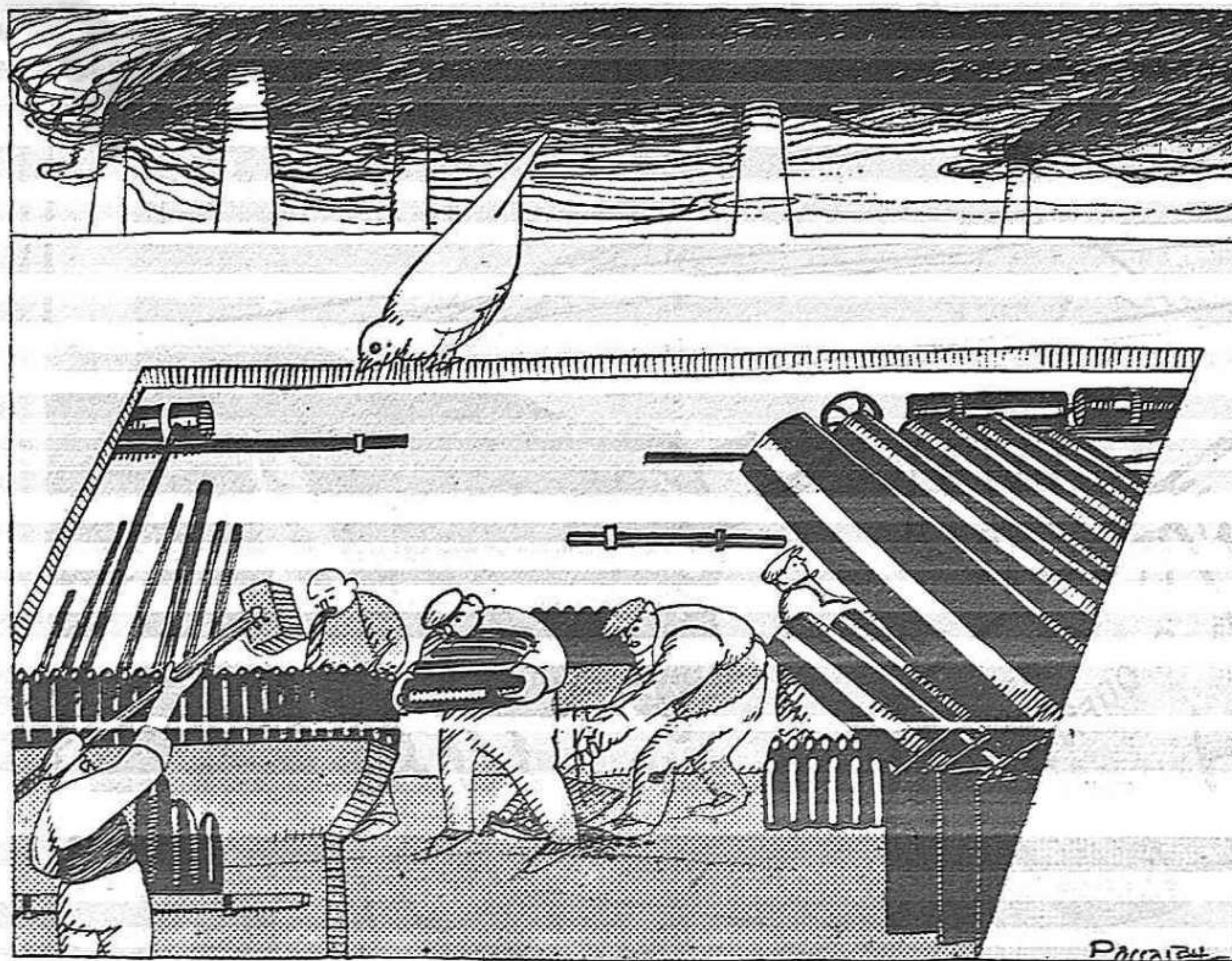
Quan això sigui conegut a cada nació, tots els joves sportmens estudiaràn per militar, puix desaparegut el perill, la professió serà d'una gran comoditat, i tan lluida com és ara.

No conteu, emperò, que tot s'acabi aquí; allavors la ètica, que amb la fi de les guerres haurà fet grans progresos, convertirà als homes en uns sers extremadament sensibles. L'amor propi anirà a la puja; l'honra també augmentarà en quantitat i qualitat, i cada un dels mortals tindrà d'ell mateix una major estima; en una paraula, serà molt més apreciada l'última personalitat. Altrament, com que la guerra és un espectacle i l'home viu amb preferència d'espectacles, no quedarà abolida en absolut i el dimoni es cuidarà d'indicar als *Kronprinzs* de tots els estats quina haurà d'ésser la nova manera de combatre. En lloc d'armes i municions, que res podrien, s'atacaràn els exèrcits procurant fer *blanco* en l'ànima dels combatents. I com que l'ànima serà tan sensible, ja hi tornarem a ésser. Posats els bel·ligerants en línia de combat, quan els quefes respectius donguin la veu de ¡foc!, començaràn a insultar-se tan fort com puguin, buscant la part flaca dels que pretenguin matar. Els poetes, per exemple, amb un *ripio* quedaràn mal ferits, i els soldats cauran com a mosques, si es combaten en la següent forma i amb aquestes paraules:

A un honest: calavera!, a un polític: honrat! (perque els polítics seguiràn no essent-ho), a un notari: xerraire!, a un farmacèutic: brut!, a un autor dramàtic: humà!, a un general: valent!, a un jutge: ecuaníml!, a un periodista: sincer!, a un comerciant: comerciant!, a un usurer: mal versador!, a un actor: intel·ligent!, a un empleat: puntual!, a un andaluc: graciós!, a un aragonés: noble!, a un madrileny: hidalgo!, a un català: industrial!

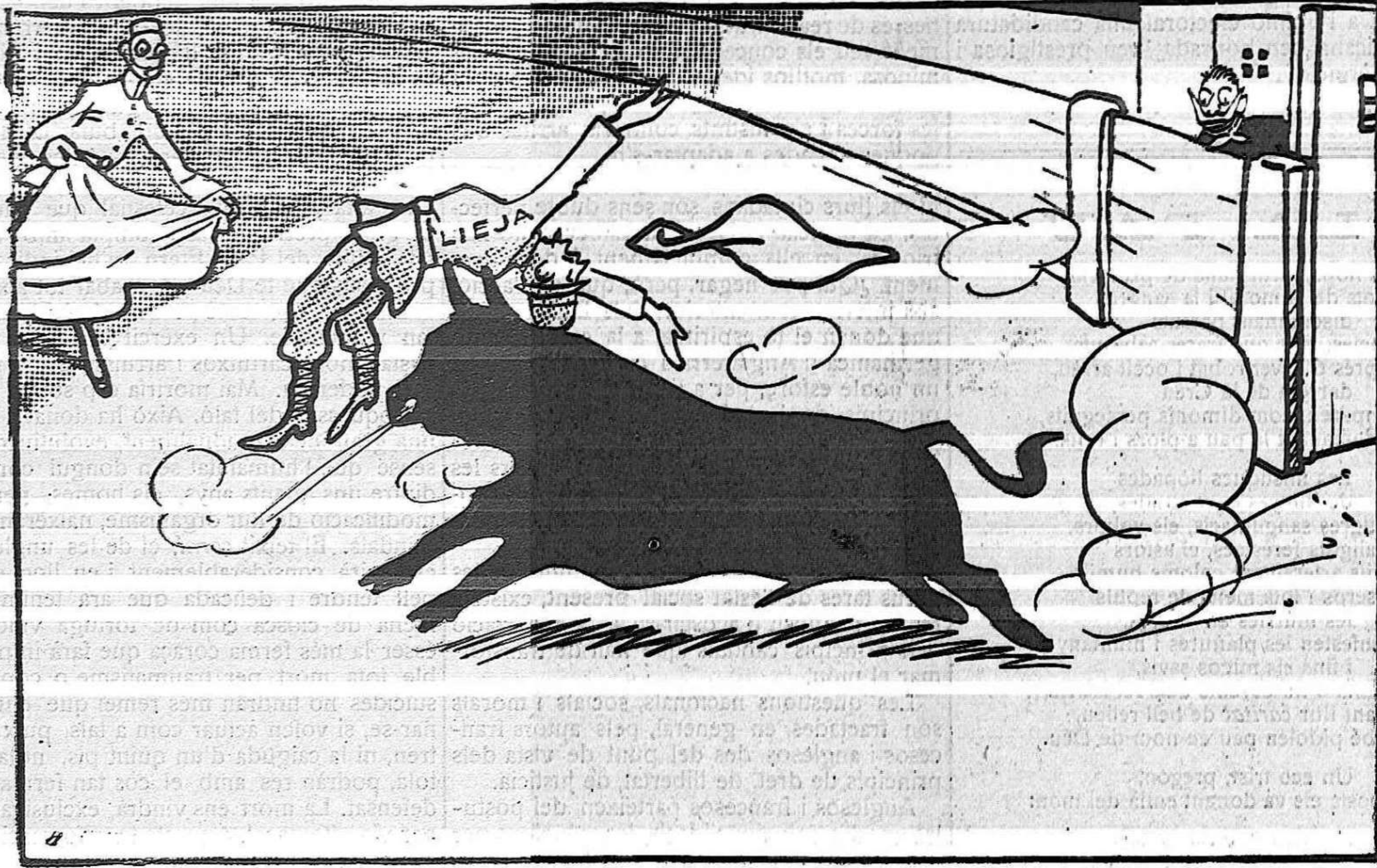
I aixís per l'istil. L'extremada sensibilitat dels lluitadors farà que caiguin a la més pe-

Al terrat de la fàbrica

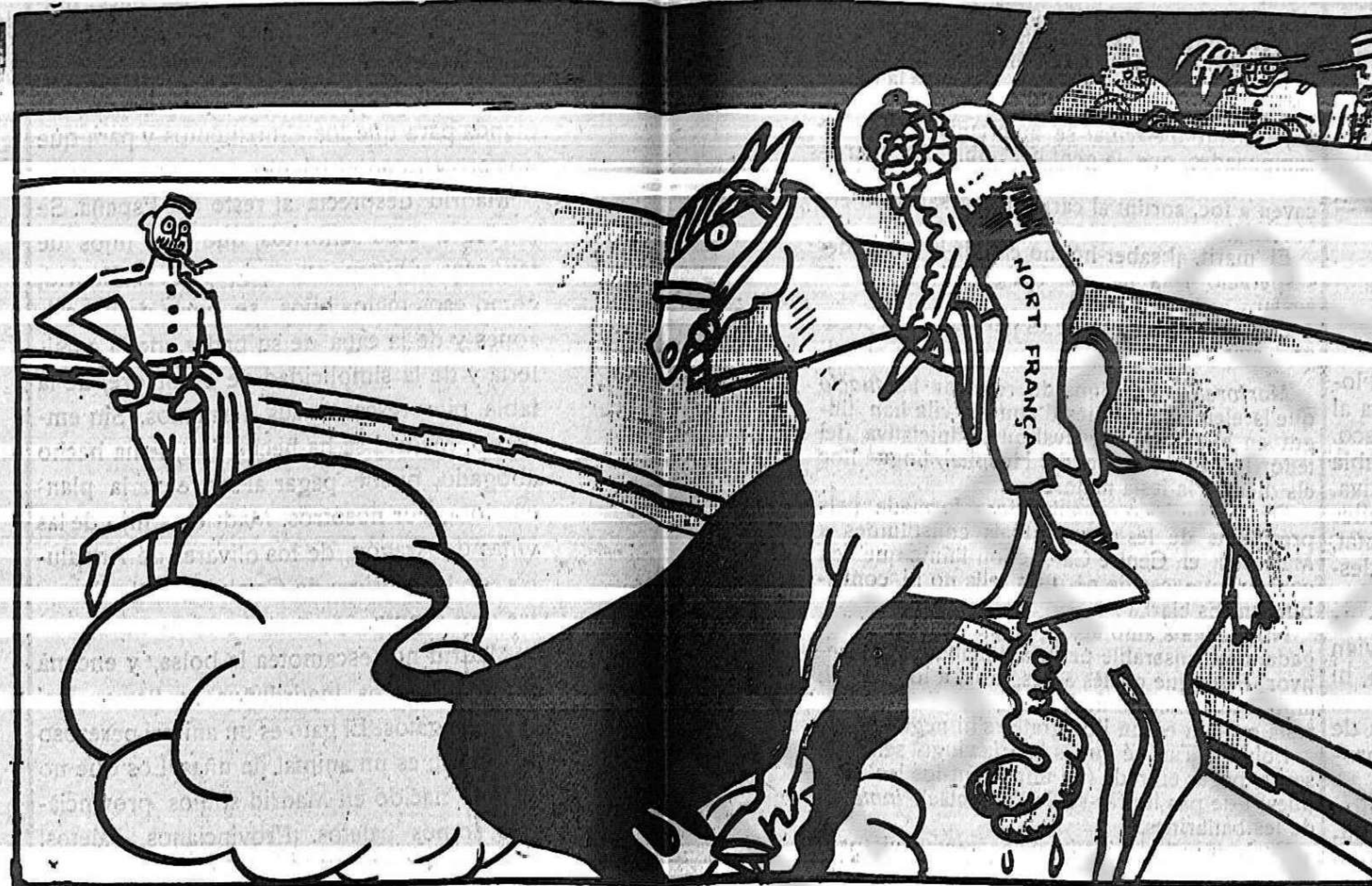

El colom de la Pau.—Me sembla que n'hi ha per estona, vès!

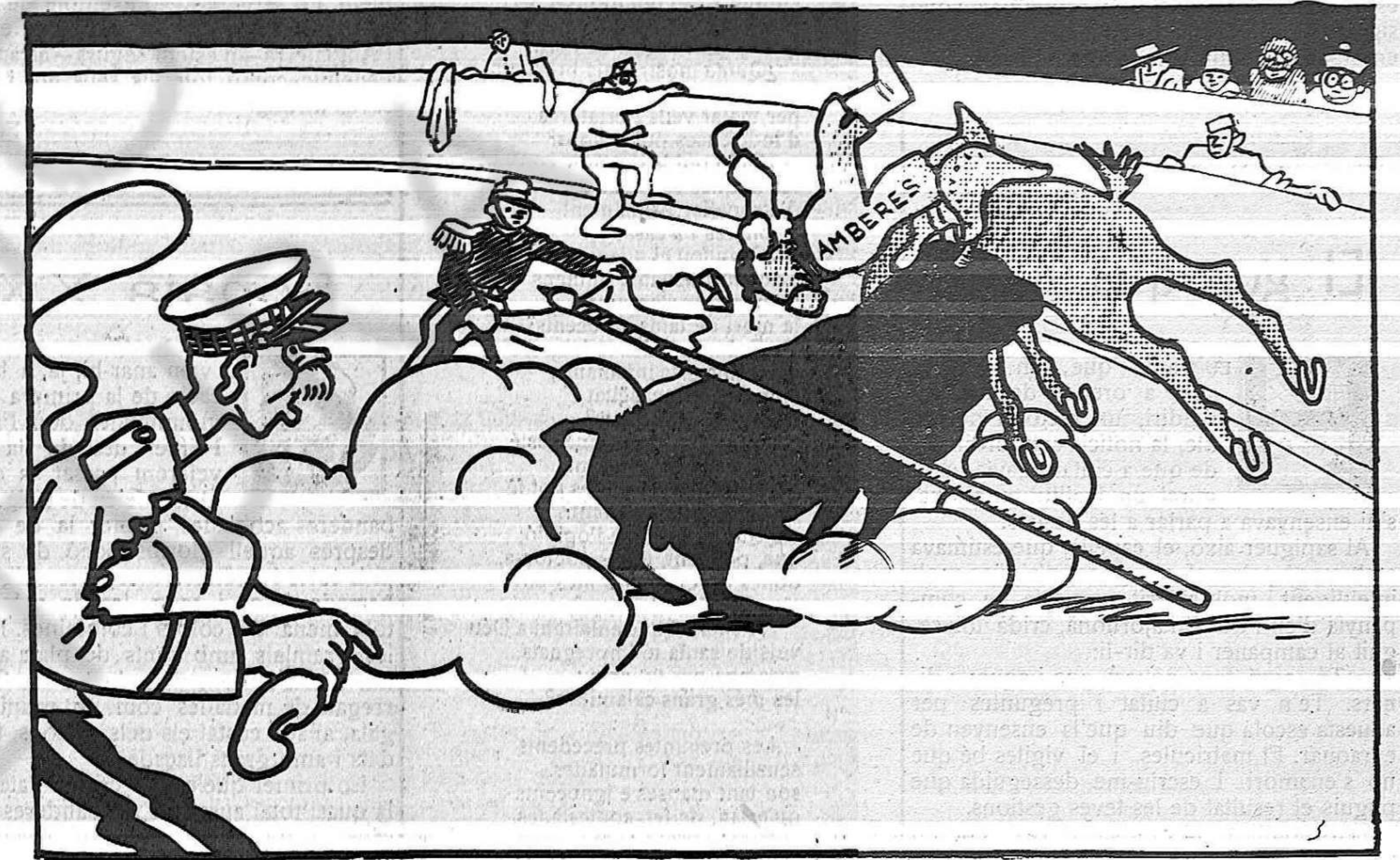
La correguda del brau, o com començà i com acabarà l'Imperialisme teutònic

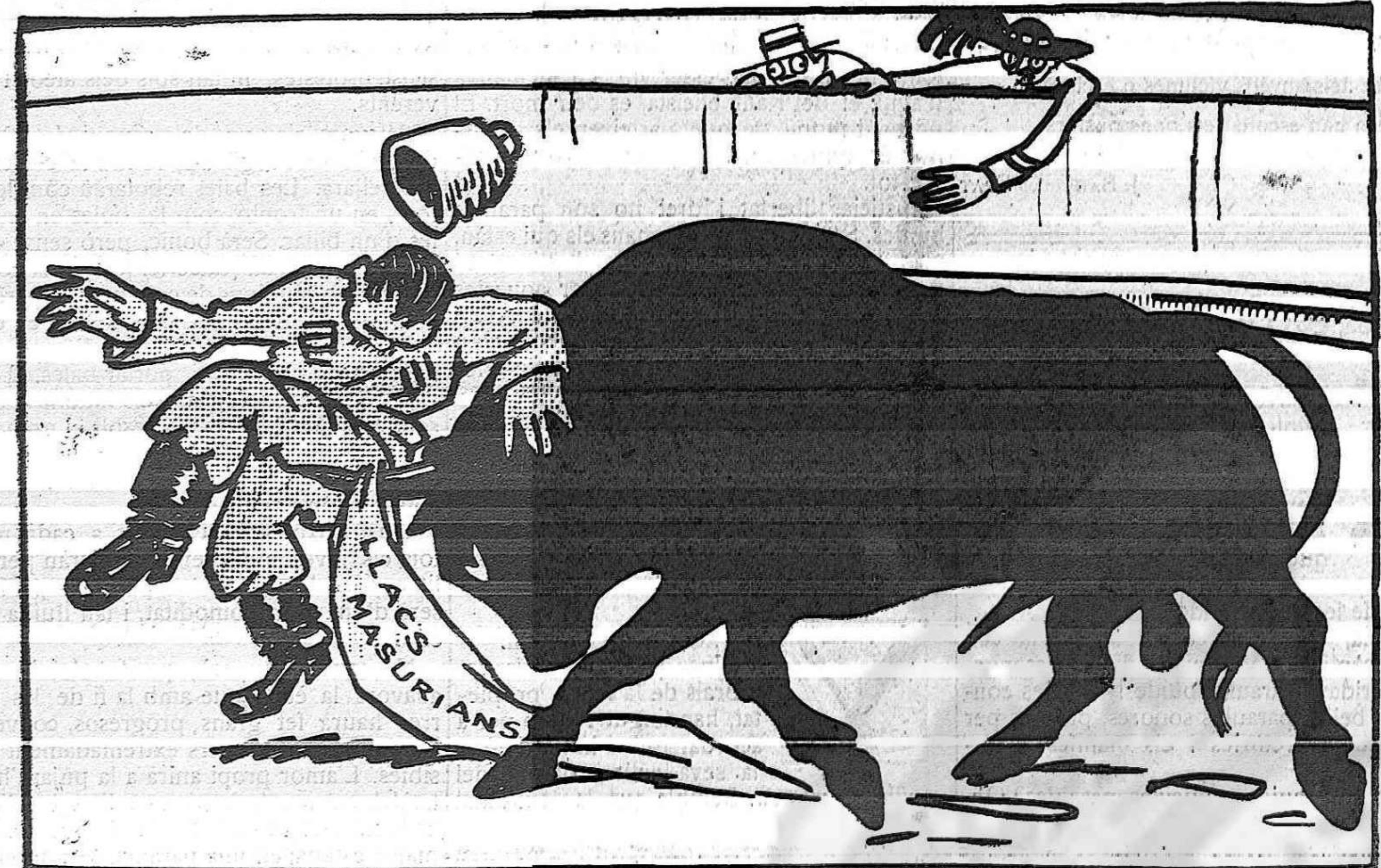
Aixís que surt del corral, tot seguit pensa en fer mal.

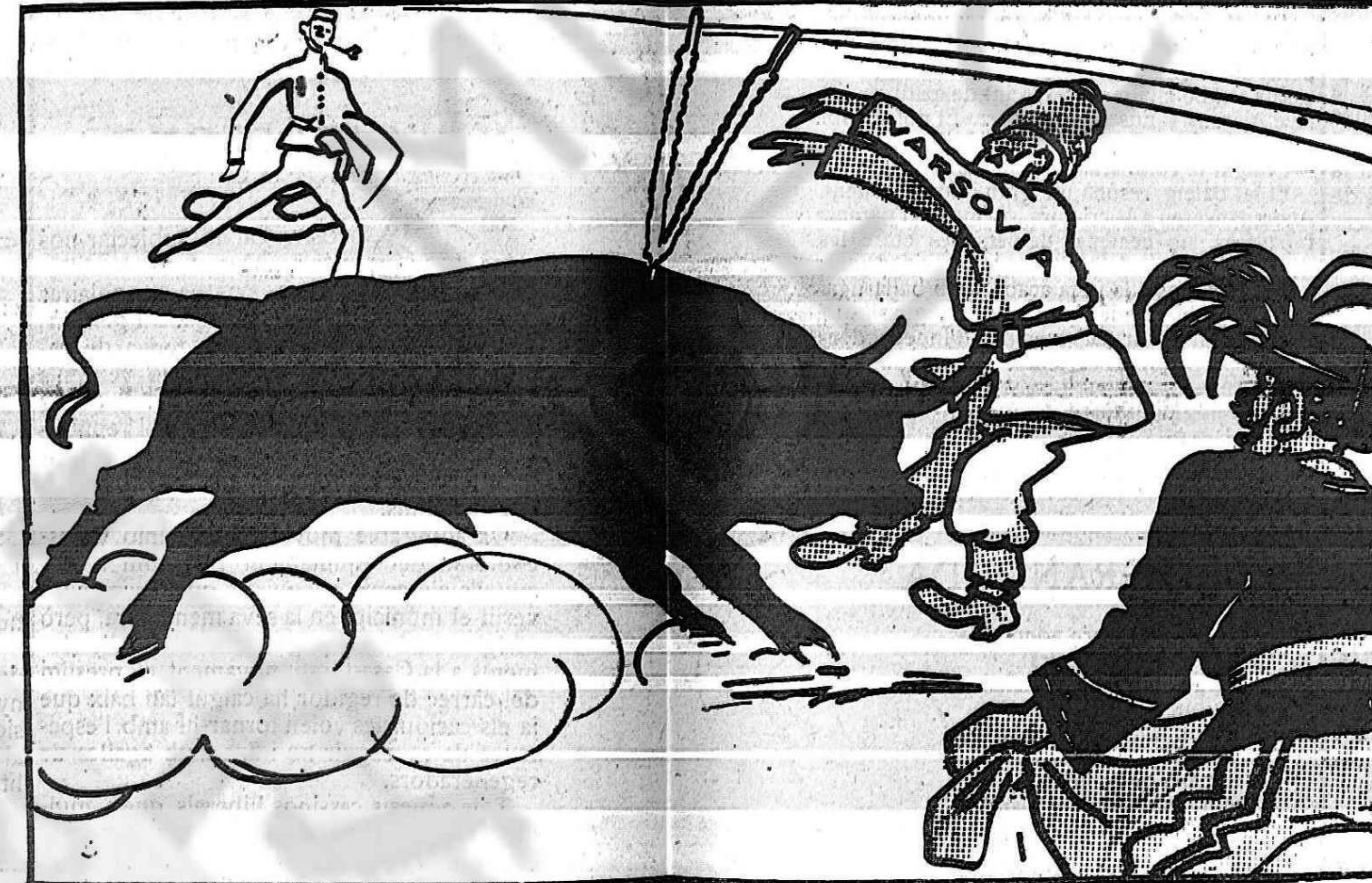
A la primera embestida ja deixa un penco sens vida.

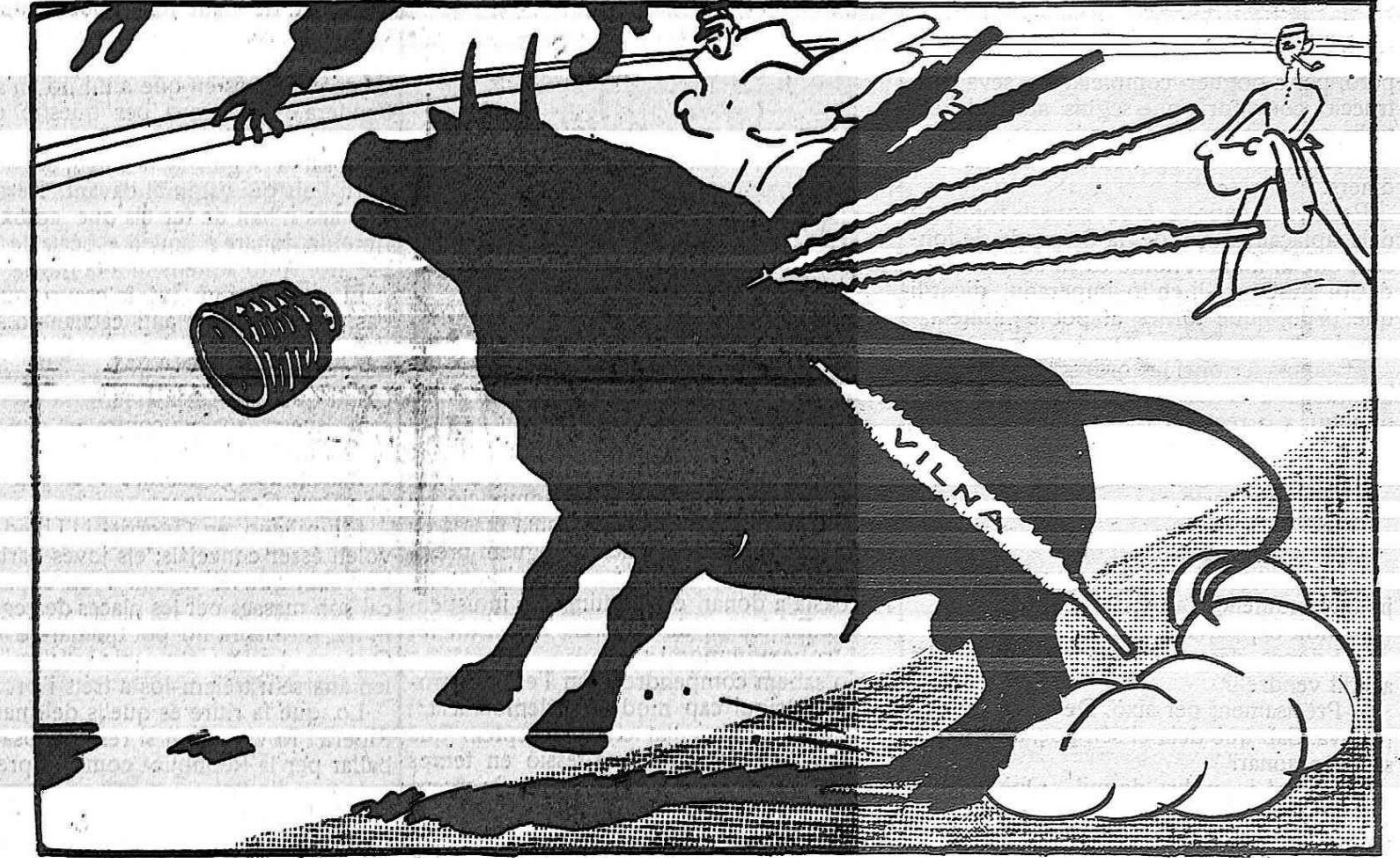
Se'n va a l'altre a corre-cuita i el deixa fet una truita.

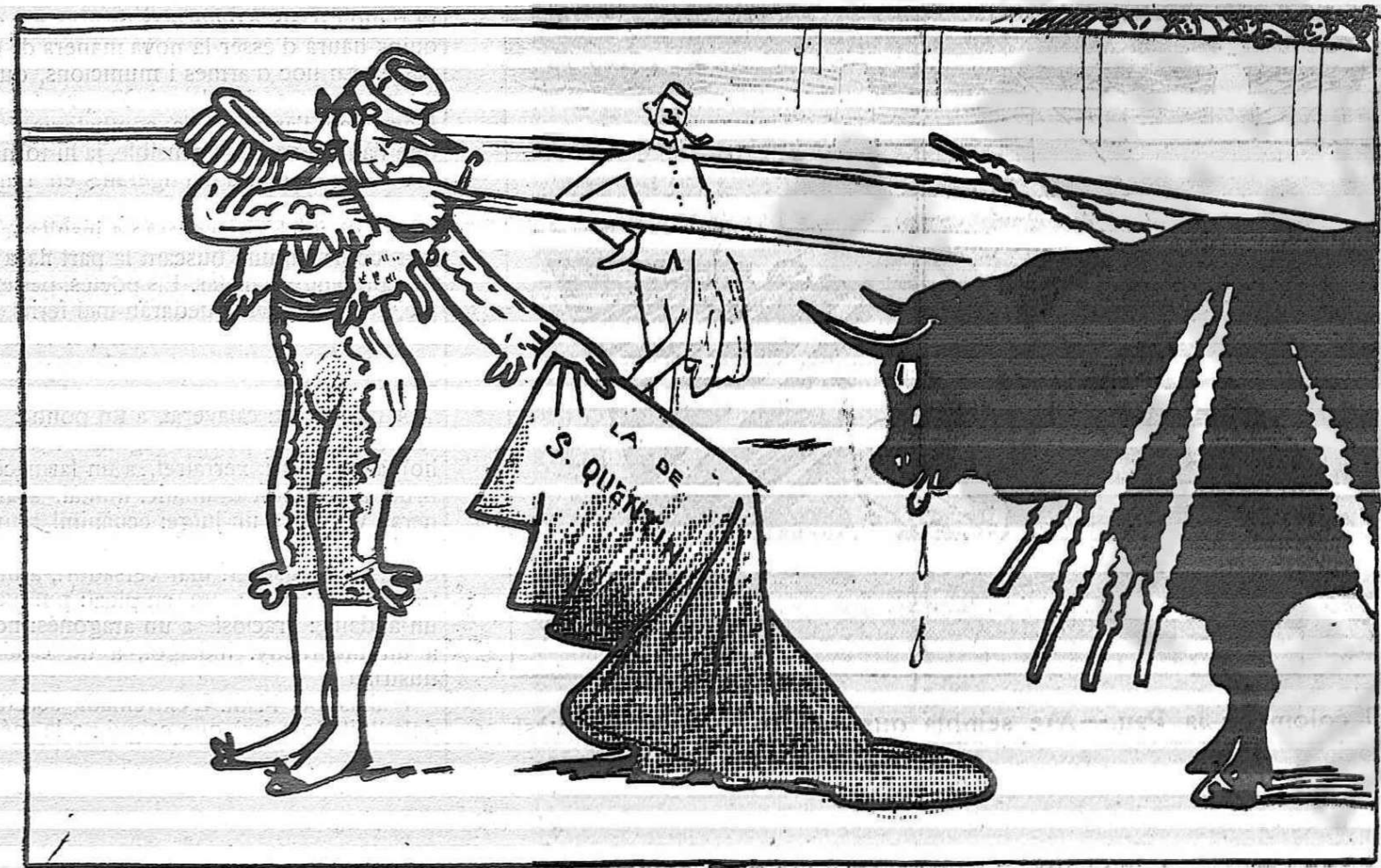
Fa un quite el rus amb la capa i el furios brau me l'atrapa.

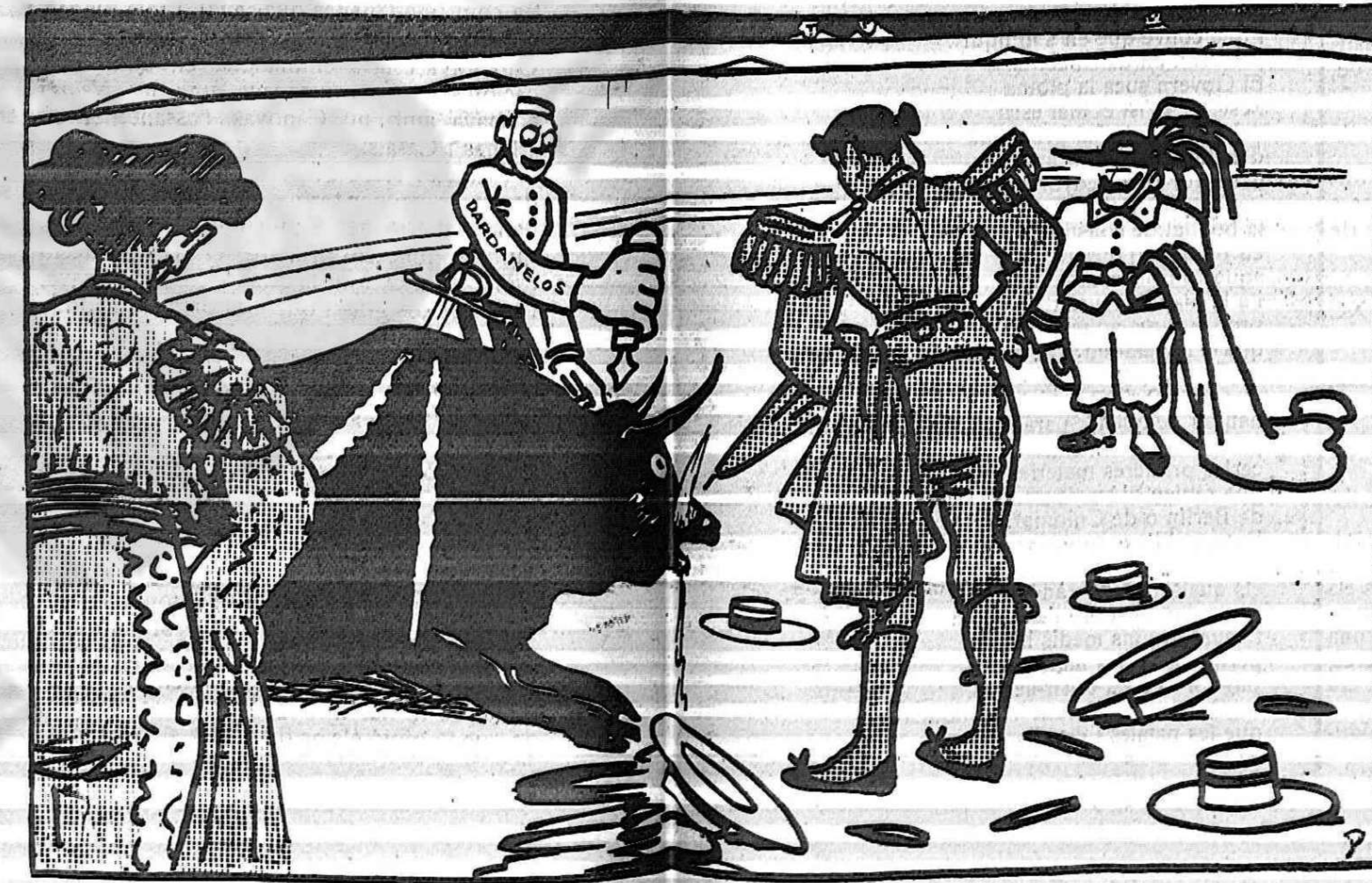
Se sent punxada al clatell i n'envia un de gairell.

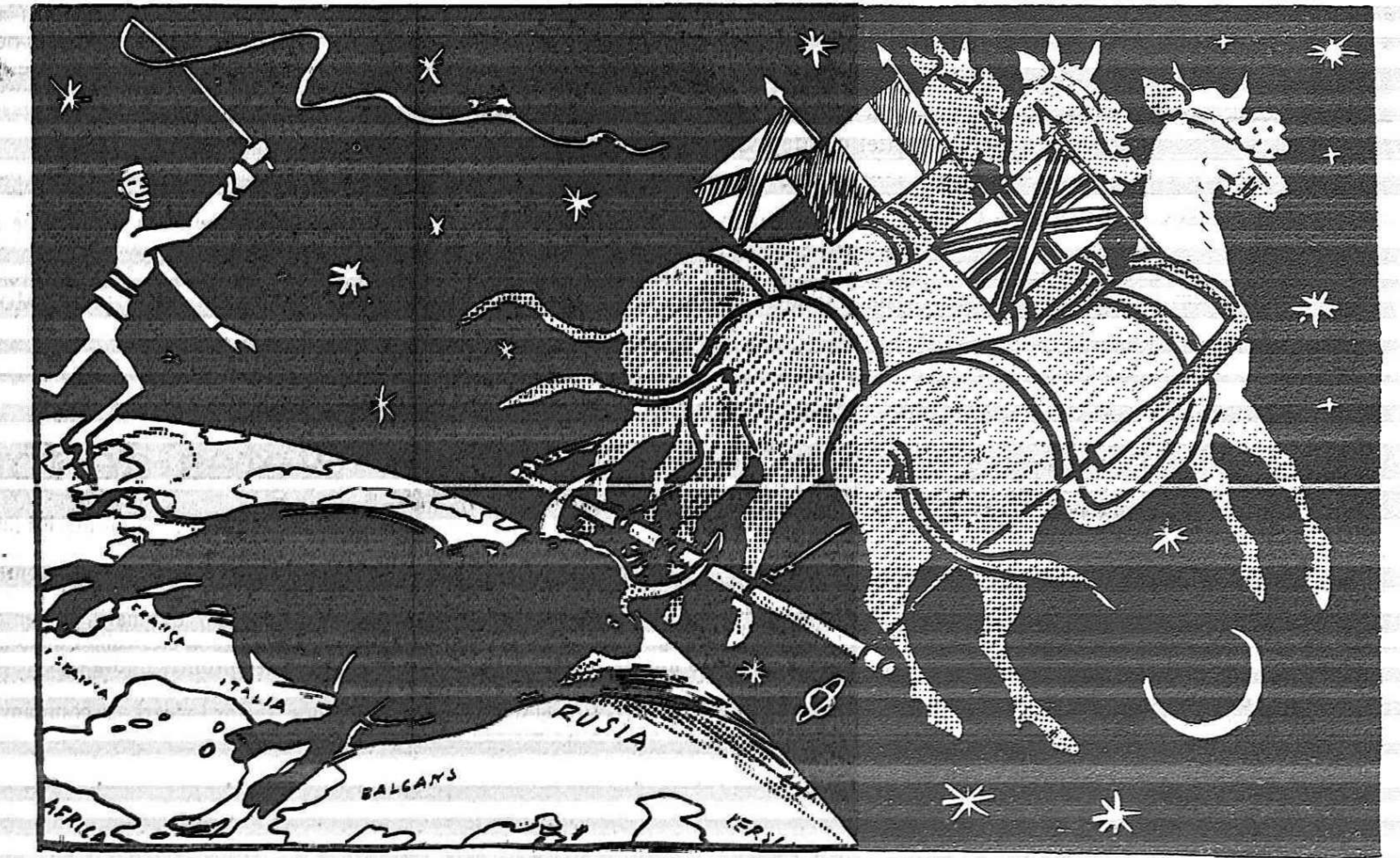
Li claven més banderetes i els envia a fer... pastetes.

Però, toca, el clarí a mort i... all... se canvia la sort.

Cau el brau al cop certer i el remata el puntiller.

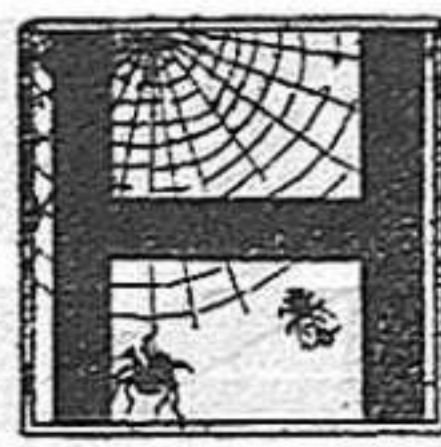

I les mulillas amb traça, per fi el treuen de la plaça.

tita indirecta, morint a la primera insidia i espeternegant per qualsevol calúmia de que siguin objecte. Fins que Déu, altra vegada empipat, posi una altra closca a l'ànima.

MANUEL FONTDEVILA

El goç que parla

EU's-aquí que, un dia, va anar a orelles de mossèn Baldiri, un rector de poble, la notícia extraordinària de que a ciutat s'havia inaugurat un Institut en el qual s'hi ensenyava a parlar a les besties.

Al sapiguer això, el capellà, que estimava amb amor paternal un gocet d'aigües molt intel·ligent i molt aixirrit que vivia en companyia d'ell i de la majordona, cridà tot seguit al campaner i va dir-li:

—Té, aquí tens aquest goç i aquests diners. Te'n vas a ciutat i preguntes per aquesta escola que diu que'ls ensenyen de enraonar. El matricules, i el vigiles bé que no s'enamori. I escriu-me desseguida que puguis el resultat de les teves gestions.

Sense replicar, el campaner, que era un murriet de set soles, agafà el ca i els quartos i se'n anà a ciutat.

Al cap de tres o quatre setmanes el rector va rebre una carta del seu subordinat en els següents termes:

«Estimat mossèn Baldiri: Sabrà que'l goç ja comença a confegir algunes paraules; però, per a poguer completar la seva instrucció, convindria que seguís amb els estudis quan menys una mesada més.»

Mossèn Baldiri s'apressurà a enviar més diners.

Però va repetir-se tant, aquest romanço dels aplaçaments i de la demanda de fonsos, que al últim l'home es va empipar i és decidí a escriure-li en tò imperatiu, dient-li que prou, i que tornés al poble immediatament.

El campaner obeí les ordres del mossèn. L'endemà a la tarde arribava l'home, tot tranquil, a la rectoria.

—Déu lo guard, mossèn Baldiri.

—Hola!... I el goç?...

—Oh, no'l porto.

—I això?

—Me l'he venut.

—Com s'entén, te l'has venut? Ara que ja devia començar a parlar?

—Molt bé, parlava.

—I doncs, desgraciad! Com és que se t'ha acudit vendre'l?

—Precisament per això. De massa bé que parlava. Sab que deia el seu goç, d'ensà que savia enraonar?

—Què sé jo, pobre de mi!... Què deia?

—Doncs sempre estava dient: «Mossèn Baldiri abraça a la majordona!... Mossèn Baldiri abraça a la majordona!»

—Ave María Puríssima!

—Què?... He fet bé de vendre'l?

—Has fet molt santament... I si torna per aquí li donarem la bola.

ADELÍ

INTERROGATORI

An aquells que presumeixen de tenir seny i cordura, i malgrat això, enalteixen l'amor a certa Kultura, no'ls voldria molestar amb contraris arguments, però dignarà contestar a les preguntes següents:

¿Quin sigué'l poble insensat que quan ningú s'no esperava, va pertorbar tot plegat la pau que a Europa regnava?

¿Quin a la Bèlgica fent conculcació del seu dret, faltà descaradament amb un compromís contret?

¿Quina fou la nació autora de la destrucció brutal de Lovaina, defensora del sentiment nacional?

¿Quina, usant procediments en que sols l'odi hi pren part destrueix els monuments que foren l'orgull de l'art?

¿Quina mostra tals bravures tirant bombes a mil·lions, per matar vells i criatures d'indifenses poblacions?

¿Quin poble impúdic consent les iníquies salvatjades d'atropellar brutalment a solteres i a casades?

¿Quin fou el que va enfonsà a aquell Lusitania immens amb lo que s'ocasionà la mort de tants ignocents?

¿Quin en pràctica ha posat els medis més infamants, com aqueixa crueltat dels gasos asfixiants?

¿Quin Imperi és que sosté el principi anarquizant, de que en la guerra es pot fé tot per sortir triufant?

¿Quin és, que te l'opinió, que, poguent, tot es pot torsa, doncs no creu amb més raó que la raó de la força?

¿I en fi, el que enlairant a Déu vots de santa fé impregnats... escampa per tot arreu les més grans calamitats?

Les preguntes precedents senzillament formulades son tant manses e ignocents qu'estàn, de fet, contestades.

I ara, parlant amb la pura vritat i sense eufemismes, em dirán si això es Kultura o el més gran dels salvatgismes.

PEPIS

El servei militar a l'Anglaterra

o manquen els escriptors i els polítics avençats que veuen en el principi del servei militar voluntari una gloria de la civilitat anglesa i un excels exemple de lli-

bertat. Nosaltres que ens tenim per avençats i per lliberals, no compartim l'admiració pel sistema anglès. No ens entusiasma massa en temps de pau, encara que el creguem preferible al servei obligatori allí on el voluntari basta a donar els contingents indispensables. En temps de guerra—volem dir-ho—el trobem immoral.

No sabem comprendre com l'exèrcit professional, sigui cap model de democràcia, i moit menys d'igualtat civil. Acceptem que l'ésser soldat sigui una professió en temps de pau, quan l'exèrcit no es distingeix essencialment de la gendarmeria per la seva funció social. En el còs d'una guerra, és inacceptable que una part del poble defugui la contribució de sang i la carregui exclusivament damunt d'una altra part, a canvi de soldades i altres avantatges materials. En el fons, el sistema del voluntariat no és altra cosa que l'odiosa i repulsiva redempció a metàl·lic.

Si la recluta voluntaria cobreix les necessitats militars, és clar que pot prescindir-se, de fet, de la recluta obligatoria. Però des del moment que no afllueixen prou voluntaris, ¿com pot renunciar-se a establir el servei general?

Alguns diuen que obligar a ésser soldat a qui no en té ganés, és cosa tirànica, atentatòria a la llibertat individual... Aquesta manera d'entendre la llibertat és equivocada. Defensar el propi poble amb les armes quan el cas se presenta, és un deure fonamental dels ciutadans. I els deures no es poden deixar incomplets; no és qüestió de gust ni de conveniència el complir-los. L'ésser militar professional requereix vocació, gust per la carrera. L'agafar les armes en cas de guerra no és qüestió de vocació, sinó de necessitat.

Per això creiem que En Lloyd George, el gran polític anglès té tota la raó quan defensa en les presents circumstàncies l'establiment del servei obligatori a l'Anglaterra. En la lluita actual, els anglesos tenen el deure de realitzar el màxim esforç. Que ells estalviessin homes quan els seus al·liats donen

tots els que tenen, heròicament i generosament, no seria pas cap exemple de ciutadania. El ver exemple de ciutadania el donarà l'Anglaterra—n'estem segurs—alçant contra l'enemic comú tots els seus fills i totes les seves forces.

FULMEN

Sonata XXI

A vam anar-hi, ja, a la col·locació de la primera pedra al monument a don Francisco. Primer des de la Rambla vejerem passar la comitiva. Que'n feien de goig aquelles

banderes acoblades, primer la de la ciutat, després aquell gloriós penó de saca, després totes les altres, unes totes roigues, altres barrades d'or i sang, les de més enllà de tota mena de colors i coloraines. hi havien les gremials amb sants de plata al cim, hi havien els penons dels chors d'en Clavé carregats de medalles com un municipal de gala, al seu costat els dels orfeons, tots brodats i amb grans llaçades.

Lo primer que'm va cridar l'atenció fou la quasi total ausencia de banderes republicanes. A mi les banderes republicanes no'm fan gota de gracia, no per lo que representen que aleshores si que me'n farien i molta; si per aquest bony de morat que han posat al costat del groc i que fa que s'assemblin a un hàbit de Sant Josep sobre uns refajos vermells. No sé perquè tenien d'escullir aquest carai de color? En fi ells s'ho sabrán. Quedem doncs en que a mi no m'agrada la bandera republicana per qüestió d'estètica sense que això vulgui dir que no estigui disposat a seguir-la, s'enten, segons qui la porti i els qui vagin al davant. Perque si de capitans n'han de fer els que acabada la cerimònia donare'n aquell espectacle deplorable, no. Amb aquells ni a la gloria.

El mal és que tot fa creure que no fou pas una indignació anti catalana o anti catalanista lo que posà les pistoles a les mans d'aquells xavals, sinó que's tracta d'un altra cosa i que bé podria ésser que'ls trets que semblaven disparats contra el C. A. de D. del C. de L., anaven com qui diu res contra el mateix don Alexandre i el seu compare don Pere Corominas.

L'Emiliano, en Guerrita i l'Ulled, diu que volen ésser concejals; els joves barbres també volen que ho siguin. I en el partit radical són masses per les places de regidor que hi ha. En Babra no pot quedar-se en terra. Doncs au! a fóra els nacionalistes i sinó volen anarse'n treiem-los a trets i prou.

Lo que fa riure és que'ls del maquiavèlic Ribera i Rovira, com si res, disposats a treballar per la República com sempre.

Ja vos dic, jo!...

I de la guerra? De la guerra res. Lo de sempre. Ha caigut Vilhna, Kief està assegurat. Lo que sembla somort són els submarins, però no m'en fio, no'ls tindrè per cadàvres fins que'ls vegi panxa enlaire igual que peixos difunts.

Aquí tampoc passa res; en Cambó ha acabat els articles, les obligacions de la Mancomunitat pujen, el rei diu que ja no ve, les festes de la Mercè no són, eren.

—Sabeu què?

—Me'n vaig a beremar.

Ja ho sé que no hi han raims, però collirem singlons i sinó pessigarem les cames a les noies i ens beure'm el vi que quedi de l'any passat.

Comence'm, apa!

MORITZ XC

Notes de fóra

Cornellà. Hi ha aquí un marit i muller amb fills. Per desgracia, la muller, de molt temps, està greument malalta. Dit matrimoni té tots els fills inscrits sols al registre civil i, per contrariar el pensament del marit, s'intentà fer una combinació entre la clericalia i unes batxilleres, proposant-se aprofitar l'hora en que'l marit era a treballar i de trobar-se sola la malalta.

Els dos, rector i vicari, en companyia d'alguns

nes dones, com qui fa un assalt amb tota pressa, quasi deixant el caminar pel córrer, entraren a la casa; l'un mostrà la confessió i l'altre, al darrera, amb la caixa dels últims despatxos.

Entraren a la casa de dit matrimoni i endossaren, vulguis no vulguis, dit aliment a la pobre malalta; feren la senyal de l'acte amb la campana, acabant d'efectuar-se amb tanta pressa de campanades, que la gent del poble no apercibint-se perquè tocaven, se feren compte que tocaven a foc, sortint al carrer per a saber on era l'incendi.

El marit, al saber-ho, no cal dir la justa desesperació i la natural indignació que li va agafar.

Estimat mossèn, el jòc és perillós. A la segona catxa-mona.

Martorell.—Es digna de recalcar l'actuació que'ls elements catòlics d'aquesta vila han tingut en el grandios festival que, a iniciativa del tenor Palet i a benefici del Hospital, tingué lloc els dies de la festa major.

De la comissió organitzadora, formada pels presidents de les dotze entitats constituïdes a Martorell, el Centre Catòlic fou l'únic que feu constar que, cas de pèrdues, ells no hi contribuirien. És clar!...

No contents amb això, per estalviar-se tal vegada una miserable pesseta, intentaren del senyor Palet que cantés a l'església, a lo que ell, amb clar concepte de lo que perjudicaria a la festa cantant en un lloc gratis, s'hi negà.

Pobrets! Tan bé que'ls hauria vingut sentir-lo sense pagar entrada (no important-los les pèrdues) i de pas lliurar-se de l'espectacle immoral de les ballarines.

Però ara vé el bó. El senyor rector, vis-president de la Junta del Hospital, ha tingut a bé contribuir a l'obra benèfica deixant un armòni digna de figurar en un museu d'antigüitats, i per quin arreglo presenta a la comissió els comptes del Gran Capità.

Pinell.—S'ha celebrat en aquest poble el bateig civil d'un noi, fill dels conseqüents lliurepensadors Ignasi Borràs i Francisca Amposta, casats també civilment; exercint de padrins Esteve Alarany i Eusebia Martínez. El noi és robust i ben plantat com un cabo de gastadors—i valgui la comparança militarista.

El tal bateig resultà un gran aconeximent. Acompanyaren a la criatura, ademés del parents i padrins, un centenar de persones entre les quals hi havien més de 50 simpàtiques fadrines; i com és suposat la festa acabà amb ballaruga.

L'enhorabona a la Francisca i a l'Ignasi, que han sapigut donar tal exemple d'independència d'esperit, que en els temps de llana i d'hipocresia que correm vé a ésser com un frescal oasis en mig d'un tòrrit desert.

LA GRAN VIDA

Jo sé un Govern admirable; un Govern tan il·lustrat, tan viu i amb tanta consciència de lo que vol dir «manar», que amb una senzilla fórmula resol i és treu del davant tota mena de conflictes, siguin negres, siguin blancs, des de'ls que fan caure gotes, fins als que remouen mars; des de'ls que tan sols afecten als camperets locals, fins als que, en cert modo, toquen a la vida de l'Estat.

¿Que—verbi gracia—li diuen que s'està apujant el pa i que convé que ell s'hi fiqui per evità un daltabaix?...

El Govern suca la ploma i escriu: «Vist el mal estat del transcendental problema dels llonguets, el senyor A, el senyor B, el senyor X i el senyor Z, tindran la bondat de constituir-se en Junta, a fi d'estudiar aquest intrincat assumpte, i a la major brevetat proposar-me aquelles mides que'ls hi semblin més del cas.»

¿Que un altra dia li conten que tals fàbriques aviat hauràn de quedar parades, per estar a punt d'agotar certes primeres matèries que rehien d'Amsterdam, de Berlín o de Colonia?...

Desseguida, a nomenar una comissió de savis, els quals averiguaràn lo que hi ha sobre l'assumpte i veuràn quins medis hi ha perquè les dites matèries puguin tornà a obrir-se pas.

¿Que més endavant li expliquen que les patates i els alls

emigren d'amagatots, i que, si ell no hi posa mà, anem a quedar-nos sense? Real ordre i designant dotze o catorze persones, amb l'encàrrec especial d'estudiar què és lo que passa en aquest ram del mercat, i redactà una memoria sobre el modo d'evitar que les patates s'en vagin en companyia dels alls.

I tot per l'istil. Als homes del tal Govern no'ls neu pas amb mal-de-caps ni romansos. La comissió, els delegats, la ponència... ¡Aquesta, aquesta és la fórmula genial, el remei que tot ho cura! Ell no s'hi pot dedicar an aquestes menudencies... ¡Està tan atrafegat menjant, bevent, passejant-se, presidint festes rurals i cobrant l'hermosa paga que'l país li ha senyalat!...

Quin Govern és aquest, diuen? Ah!... Això sí que no ho sabran. No!... No vull que'l senyor Dato per mi s'hagi d'enfadar.

C. GUMÀ

PERÒ Marieta...
—Que no vui, mossèn Joan, que no vui.
—Mira que és la filla de la meva germana.
—De quina germana?

—D'aquella que va morir.
—I ara! On?
—A l'Amèrica.
—Vaja que no la vui an aquesta moçota, vergonya te'n hauries de donar, ai! se'n hauria de donar.

—Però, Marieta... Però, raves!
—T'ajudarà.
—A vostè tindrien d'ajudar-lo que ja no pot. Se veu que ha avorrit el pa i cerca llonguets.

—Marieta, no fem escàndol, que'm puja la mosca al nas.
—Encara no sab el que l'espera.
—Prou, vaja! Hi tinc compromís, vindrà la meva neboda.
—Que vingui, ja l'engabiarem an aquest aucell... d'Amèrica.

—Marieta... Marieta...
—Ja m'està fent la...

**

—Ja la té aquí senyora Maria.
—Ai! Mossèn Joan i que és preciosa... Com no l'havia fet pujar mai an aquesta neboda tan maca. Com se diu filla?

—Rosa, per servir-la.
—I que m'ha de servir, vostè? Serem com dos germanes, eh? *Rosita*. Ens partirem la feina, peixarem an aquest sant home que és mossèn Joan... Ja veurà, ja veurà. Faci'm un petó *Rosita*.

—Chas, chas, chas.
—Sab què hi pensat, maca?
—Digui.
—Dormirem juntes aquí baix, mossèn Joan dorm al primer pis.

—Com vulguí.
—(I ara què fan aquestes ximples?).
—Anem a la cambra?
—Anem.
—(Bony! mossèn Joan se't rifen, no era això, no era això, no era això...).

**

—Marieta.
—Mani, mossèn Joan.
—Què tal la *Rosita*?
—Encisadora mossèn Joan, encisadora. I jo que no la volia. Si ara me la prenen me semblaria que se'm mor una filla.

—Molt bé, doncs mira jo me'n vaig a ciutat.
—I això?
—Vaig a recullir una altra pobre orfaneta.
—I ara?
—Una altra neboda.

—Mossèn Joan...
—Marieta...
—No's burli de mi.
—No haguessis començat, les burles fan com les processons entren allà d'on sortiren.
—I de qui és filla aquesta neboda nova.
—D'una altra germana meva.
—Viva?
—No, és al cel; morí a l'Àfrica.
—Encara!... Només faltaria que'm portés sa germana i me fés dormir amb ella.

DE LA GUERRA

FETS CONEGUTS DEL 17 AL 23 DE SETEMBRE DE 1915

Per terra

De les tres ciutats russes estratègicament importants que els alemanys menaçaven des de fa un mes, (Riga, Vilna i Dwink) una d'elles, Vilna, capital de la Lituània, ha caigut. Però els alemanys aspiraven a molt més que a prendre Vilna. Ells anaven per copar l'exèrcit rus d'aquell sector; i això no ho han aconseguit pas. Mentre els russos reculen al nord i al centre, en el sud fan recular als austríacs, agafant-los molts milers de presoners i prenent-los un considerable material de guerra.

Al front occidental, la lluita d'artilleria va prenent cada dia més extraordinària violència. És evident que els canons francesos van dominant els alemanys. Aquest bombardeig terrible per part dels francesos té dugues finalitats: primera, anar desfent les formidables obres defensives de les trinxeres alemanyes a l'objecte de facilitar l'ofensiva futura; segona, obligar als alemanys a un consum enorme de municions d'artilleria, disminuint així les seves reserves de municions, cosa que influirà fins en la marxa de les operacions a Rússia.

Al front italià, als Dardanel i al Caucas, accions de detall.

Per mar

Novament l'esquadra anglesa ha bombardejat les posicions alemanyes de la costa belga. Al Mar Negre ha estat destruït per vaixells russos un submarí turco-alemany. Informes fidedignes asseguren que, dins el major secret, els anglesos i francesos destrueixen nombrosos submarins alemanys. La meitat d'aquests s'han perdut ja.

Per l'aire

Segueixen dominant els francesos als seus adversaris en l'acció aèria. Dirigibles i esquadres d'avions francesos han continuat bombardejant punts de grossa importància militar. Darrerament, els anglesos han abatut dos avions alemanys que caigueren incendiats.

Lacte de posar la primera pedra al monument d'en Pí i Margall fou una gran manifestació de republicanisme.

Llàstima d'acabament accidentat, per culpa de quatre intransigents lerrouxistes—forasters, de segur,—els eterns enemics de Catalunya.

Mireu que obstinar-se en no deixar entonar *Els Segadors*, després de permetre que'ls mateixos que'ls cantaven aplaudíssin *La Marseillesa!*...

I pensar que'l seu orgue i el seu quefe es titulen autonomistes!

Don Alexandre Lerroux no va poguer assistir al homenatge an en Pí i Margall.

Diu que ho va sentir molt, però que, a la festa, ja hi estava degudament representat.

Prou, prou! Que no se'n desfici. Una representació de salvatges que va fer-lo quedar com un drap brut.

Avui fa vuit dies, sortí de càl Bisbe una processó que's dirigia a l'església del Pí.

Un carreter, empipat, al veure que no'l deixaven passar, preguntà a una vella:

—Qui són aquests?
—Són els de la Sang.

—Els de la sang?... Més valdria que fossin a les trinxeres, que allà els donarien pel gust.

Les fàbriques de capellans, com les fàbriques de municions, mai paren de treballar.
Diuen de Vic que en un dia s'han conferit ordres sagrades a quaranta vuit seminaristes de aquell districte.
48 pintes, eh?
Tot un jòc!

Dilluns es va complir el setè aniversari de la mort del mai prou plorat home públic Nicolau Salmerón.

Cada cop que'ns trobem de nou en aquesta data, ens vé al pensament lo mateix: Després de tot, el gran republicà i el gran amic de Catalunya va morir-se a temps!

De viure aquests set anys més, quantes punyides no hauria rebut el seu cor de patriota!

Oh! Oh! Oh!

El diputat madrileny que's diu Eduard Barriobero, en el banquet dels federals, després de confondre l'Antoni Feliu i Codina amb son germà, que fa vint anys que és mort, digué que aquest era l'autor de la tragedia *Gala Placidia*.

Quan tot un senyor diputat ho afirma aixís, quasi ho haurem de creure.

I de creure, també, que Espanya no té remei i que en Cambó té raó quan diu que, de persistir en la nostra salvació serà qüestió de salvar-nos sols.

El rector de la Mercè demana al Ajuntament la subvenció que abans rebia aquell temple amb motiu de la diada.

I un bè negre.
Com que és cosa de clericalisme ha d'ésser negre.

En Cambó ha publicat el setè article contestant al comte de la Mortera, i anuncia que aqueix és l'últim de la serie.

Set havien d'ésser, com els pecats capitals, com les meravelles del món, com els savis de Grecia.

Aquest número cabalistic porta més intenció que tota la *hidra* de la seva prosa.

Espanya entera podrà dir que en Cambó ha fet un set an en Maura.

Contra gustos...

Un senyor que firma «Un catòlic», ha donat cinc mil pessetes pel nou temple de Sant Josep Oriol.

Cada hu per allà on l'enfila.
Però creiem que'ls mil drets haurien estat millor empleats per a un hospital qualsevol dels molts que's troben necessitats.

Això pot-ser no hauria sigut tan catòlic, però indiscutiblement hauria estat més cristià.

Un capellà sarauista volgué exterioritzar els seus sentiments patriòtics (?) organitzant una audició de sardanes en el «Fossar de les Moreres».

La Junta de l'Unió protestà del projectat acte, entenent que allò significava una profanació, però ell, tretze són tretze, es presentà amb l'orquestra, i vinguen reflets de tenora i de flaviol.

Després els pagà el beure a tots en una taverna dels volts de Santa Maria!
Ora pro nobis!

La bandera catalana del Centre de Dependents, ademés d'ésser molt bonica, és feixuga i pesanta a no poder més.

Els que la duïen, en la manifestació del diumenge, s'havien de rellevar tot sovint i suaven de mala manera.

Un d'ells, conegut nostre, entusiasta *segador*, ens ho deia, regalant-li les gotes cara avall:

—Ja ho veus; i d'això en diem descans dominical!

Val a dir, per això, que'l cansament del diumenge el feren amb gust.

Llegim i comentem:

«L'oficina electoral dels lliberals romanonistes ja fa dies que treballa activament.»
Que se'n fa, en aquest món, de feina inútil!

El senyor Bisbe ha donat per acabat el séu estueig.

Dijous de la setmana passada va arribar a Barcelona.

Al veure'l, alguns badoocs, creien que venia a posar la primera pedra.

A posar-la?... I cà!... Hagués sigut a tirar-la... encara!

La *Gaceta Oficial*, de Madrid, anuncia que «han ocorrida varios casos de cólera en varios distritos de Alemania».

Que és extrany!
Es extrany que, essent tan *neutrals* com som, no haguem mirat d'amagar-ho.

Dos vells amics se topen, diumenge passat al matí, a la Plaça de Catalunya.

—On vas tant mudat?
—Me'n vaig al Pí.

—A missa?
—Sí, a la missa del Pí... i Margall.

A LES ENDEVINALLES DEL NÚMERO 2408

A les Xarades: I. *Promesa*.—II. *Epifani*.—III. *Matarò*.

XARADES

I

—Dos *hú*, surti per favor...
—Què *hú-tres*, senyora Lluïsa?
—Podrà fer-me una camisa a la *tot* pel meu senyó?

E. Sala (a) *Noi maco*

II

Per *prima-tres* les *hú-segona-tercera*, *Primera-segona*.

Joan Rocabert

Impremta La Campana y L'Esquella, : Olm, 8.—Barcelona

MAGNÍFIC RETRAT

DE

D. Francisco Pí i Margall

El mateix que's publica en el present número de LA CAMPANA DE GRACIA, tirat en esplèndida cartulina mate, propi per a ésser enquadrat i a propòsit per a adornar salons de Centres Republicans, Ateneus i tota mena de associacions democràtiques, polítiqueso culturals

Tamany: 33 per 51 centimetres :: Preu: 60 cèntims

UN RECORD AL MESTRE

FRANCISCO PÍ I MARGALL

Eminent polític català, el més gran defensor de la Autonomia i de la República